

Loredana STAN

O carte esențială despre viața în comunism: "Tot înainte" de Ioana Nicolaie

Ioana Nicolaie a debutat ca poetă, apoi a făcut tranziția spre proză cu volumul "Cerulea burtă", iar în 2021, "a adus pe lume" romanul "Tot înainte", realizând, fără intenție, alături de "Pelinul negru" și "Cartea Reghinei" o trilogie despre istoria familiei Bulța. Vocea narativă îi aparține în acest roman celui de-al patrulea copil al familiei Bulța din Văralia (replica ficțională a orașului Sângeorș-Băi, unde s-a născut autoarea). Personajul Arsenia Bulța este conturat încă din "Pelinul negru", fiind un reper ficțional cu care cititorii Ioanei Nicolaie au făcut deja cunoștință.

Dedicația "Băiatului meu, care m-a întrebat cum a fost comunismul" și citatul din George Orwell: "Toate animalele sunt egale, dar unele sunt mai egale decât altele" (aflate pe prima pagină a romanului) direcționează lectura către relația omului cu istoria nemiloasă. Nu este nimic ideologic, teoretic, teizist, în cele 246 de pagini ale volumului, doar o poveste minunată scrisă, formată din fragmente de viață ale unei eroine născute să răzbată prin hățișul determinărilor sociale și al vremurilor profund neprietenoase.

Dedicația capătă semnificații mult mai adânci la sfârșitul capitolului 20, accentuându-se condiția personajului principal, Arsenia Bulța, de alter-ego al autoarei: "Între o carte despre ce-am trăit eu în comunism și aceea despre o fântână, tu ce-ai alege? voi întreba când toate ar fi trebuit uitate. Iar copilul altui mileniu îmi va răspunde: Comunismul! Normal!" Realitatea și ficțiunea se întrepătrund, granița dintre cele două lumi este atât de fină pentru că scriitoarea **Ioana Nicolaie** își ficționalizează biografia, dar este interesată mai mult decât oricând de adevăr. De altfel, în toate interviurile, ea separă clar ipostaza umană de cea literară, confirmând răspicat experiențele pe care le-a trăit AUTOAREA: apartenența la o familie cu doisprezece copii, viața petrecută într-un oraș-stațiune din nordul țării, școala cu profesori care educă în spiritul ideologiei partidului unic și care îi învață pe copii să-și sancționeze colegii prin violență, învățători care, pe scannul de la catedră, fac extracții dentare micuților, distribuie alimentelor pe cartelă, munca practică de la vârste fragede, în timpul vacanțelor școlare, participarea la Cercul de fotografie de la Casa Pionierilor, dar și boala, stratificarea socială, prejudecățile și umilințele care atunci nu aveau titlaturii precum bullyingul sau discriminarea de gen etc.

Titlul romanului reprezintă devisa pionierilor care se rostea, în vremea comunismului, în cadrul adunărilor acestei organizații. Arsenia dorește cu ardore să devină pionieră și i se împlinește dorința în clasa a doua, după ce înțelege că statutul social primează în fața meritelor școlare:

"[...] tovarășa mi-a zis doar atât:

- Bulța Arsenia, ești pe drumul cel mai bun. Bine-ai venit în rândul pionierilor.

Apoi s-a întors spre clasă și a strigat:

- Pentru gloria poporului și înflorirea României Socialiste, pentru cauza Partidului, înainte!

- Tot înainte! I-am răspuns într-un glas. S-a zguduit clasa, a tremurat un pic școala, numai ochiul închis al orașului nici măcar n-a tresărit."

Dincolo de învelișul politic, ideologic al titlului cărții, semnificațiile acestuia trebuie puse în legătură cu destinul Arseniei, personajul care își spune povestea de la vârsta de cinci ani până în vremea adolescenței, în primele zile din decembrie 1989. Eroina romanului este o ființă puternică, câștigătoare în bătălii crâncene ale vieții, pentru care mersul înainte nu este o deviză comunistă, ci un îndemn la umanitate și la memorie. În acest sens, "Tot înainte" este pentru generația peste 40 de ani o carte a rememorării experiențelor legate de comunism, iar pentru cei tineri o lecție suigeris de istorie, trăită pe viu.

Simboluri animaliere domestice populează confesiunile Arseniei. Aceasta imaginează o miraculoasă oaie care salvează copiii într-un salon de spital sau compară o vacă galbenă cu odiosul comunism. Micuța Arsenia identifică, la sugestia mamei, vaca galbenă din gospodărie cu amenințările insidoase și tragice ale comunismului: "Comunismul ăsta galben s-a întins peste câțiva ani, amestecându-se cu bătaia dintr-un salon de spital, cu piciorul rupt și-o poză mușegăind lângă placaj, cu atâtea compuneri și poezii recitate, cu insignele în care-i prins cel mai mândru drapel, cu jur să fiu un pionier de nădejde, cu tovarășa Sasz, la care fin din tot sufletul, mai ales că o să cresc și-o să mă despart într-o bună zi de ea, dar și cu socialismul dinților scoși la Măgura, și nu pentru că asta ar fi fost regula, ci pentru că unii învățători pot fi, până să ajungă directori, plini de zel. Să fii felcer cu niște copii care n-au cum să crâncenească înaintea ta e lucrul cel mai lesne din lume. Ai băț cioplit, iar când te plictisești îl scoți în față pe câte unul, mai mare și mai dintre codăși, iei arătătorul de la hărta iubitei noastre patrii, și dacă nu știe îl lovești până-i faci vânătaie în palmă. [...] Vaca noastră galbenă s-a stins [...] Vaca a fost acoperită încetul cu încetul de țărâna și mai galbenă decât fusese ea. Și-așa comunismul luminos despre care am auzit eu prima oară s-a dus și el, ca un sac zornăitor, bine astupat, de o movilă."

Pendularea între perspectiva unui eu naratorial juvenil și a unui matur, în care se simte dorința de împăcare cu trecutul, dar și suferința nedreptății sunt deosebit de expresive, conferind o încărcătură afectivă unor pagini epice, de neuitat.

Pe măsură ce Arsenia crește și timpurile se schimbă, aceasta își proiectează idealuri diferite, identificate cu ființe pe care le admira, cu experiențe care îi plac. Astfel, la cinci ani, vrea, când va fi mare, să se facă "buna" și să i se pară că "nu-i nimic mai frumos pe lume decât să fii bătrân, căci atunci ești bun". Fetita ar vrea să fie un copil de la bloc, care să se poată juca în voie, fără haine murdare și palme aspre, ar dori să nu-i pese că nu există niciodată mâncare. De aceea, ar vrea, când crește, să fie turistă. În acord cu lecturile copilăriei și cu joaca de-a indienii, Arsenia vrea să devină mai târziu și căpetenia pieilor-roșii. ("Acolo, pe

Poduri, e loc drept cât vezi cu ochii. Putem duce războiul după bumul nostru plac și, dacă mai găsim vreo doi copii, atunci o să fie pe viață și pe moarte.")

Pentru că tipologiile sociale de succes sunt în anii '80 cea de gestionar, de vânzător, copila visează și la destinul mătușii din Măgura, care este gestionară. ("Să mă aplec spre galantar, să iau lopățica, să răcoleș prin bomboanele tari de acolo, să nu le pot lua din prima și să le sparg cu un cuțit lat, ca de lăiat oase. Și-apoi să pun în cornetul de hârtie, făcut din foaia galbuie, ca pentru două sute de grame de bomboane.")

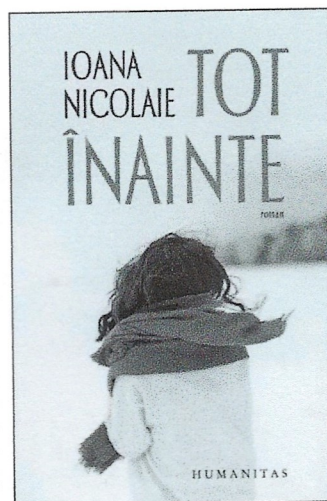
Nici dorința de a fi comunistă nu e refuzată de copilul familiei Bulța, dar nici cea de a fi o prietenă a mătușii, o doamnă cu care ar sta la cafea, ar privi cu admirație un număr din Neckermann, ar discuta despre delicii culinare paradisiace. La ora de educație fizică, în chiloți negri și maieu, echipament specific acelor vremuri, ea visează la cariera de gimnastă, pentru care s-ar antrena zilnic, dar un profesor reușește să-i spulbere și acest vis.

Arsenia știe și ce nu ar vrea să fie: mamă "cu o droaie de copii", nevastă, deși bunica o inițiază la vârsta de opt ani în viitoarea "carieră", învățând-o cum să pună hainele la fier, cum să limpezească ruiele în apa rece a pârâului, cum să toarcă, să tricotete, să coasă, activități pe care însăși autoarea mărturisea că le-a deprins. I-ar plăcea să fie "tovarășă de engleză", profesoară de istorie, "cea mai grozavă croitoreasă", dar și ca vărul mătușii, pentru că prinde infractorii. Mergând la cules de zmeură alături de tatăl său, pentru a câștiga bani, Arsenia visează să fie când va fi mare "cea mai grozavă culegătoare".

La vârsta de aproape doisprezece ani, protagonistul romanului "Tot înainte" muncește într-o vacanță de primăvară într-o livadă de meri, câștigând cu prețul multor eforturi și pericole, două sute cincizeci de lei. În magazia care servește drept dormitor, dormind pe o saltea murdă, "cade în somn ca într-un lac" și visează: "Astronaut, cum am visat cândva, n-o să ajung niciodată. Nici zână, cum am crezut că s-ar putea, într-un loc fără timp, dincolo de fiarele fără seamăn și de pădurea mișcătoare, căci am coborât de Scorpie și de Gheonoaie și-am coborât lin într-o curte unde stăpâna-i afară. Ce tare seamănă cu mama! Dacă mă strânge-n brațe, atunci n-o să mă lase niciodată din locul acela. Oare m-a strâns?"

Pe lângă tema comunismului, o problematică ce respiră în toate paginile sagăi familiei Bulța este condiția femeii. Tema aceasta, dar și imaginea societății românești în vremea comunismului situează romanul "Tot înainte" într-o bibliografie obligatorie de parcurs de către un cititor care vrea să înțeleagă lecțiile istoriei, alături de titluri ca: "Sint o babă comunistă" de Dan Lungu sau "Toți copiii librăresei" de Tatiana D. Niculescu.

Destinul Arseniei și viața grea din comunism amintesc de eroina Tatianeii Țibuleac din romanul "Grădina de sticlă". Cele două fetițe se unesc în ficțiune și spun povești dintr-o viață trăită în vremea comunismului, dincoace și dincolo de Prut. Povestea Arseniei despre strângerea,

spălarea și predarea sticlelor la școală sau la Centrul de colectare, pentru puțini bani necesari unei familii sărace, este relatată cu mult realism:

"Cu peria, așa se freacă până la fundul sticlei! zice mama. Greu se mai duce uleiul!"

Nu mai cu apă, n-am avea nicio șansă să-l curățăm. Nici cu sodă n-ar fi bine, că ne-am face numai rană. [...] Așa că mama a umplut oala cea mai mare și-a pus-o la fier, ce e cald topește dărele groase. [...] Acum însă văr pământul pe gâtul subțire, grăsimea e mereu în cercuri, uneori face niște curcubeie, [...] De-un ceas freacă ele, îmi rup unghia-n etichetă, e chinul de pe lume să o răzii cât mai bine. Numai câteva plutesc în a treia apă, de limpezire.

Povestea Lastocikăi, din romanul "Grădina de sticlă", despre "afacerea" strânsului, spălării și vinderii sticlelor, este la fel de crudă și pentru un copil adoptat nu din afecțiune, ci pentru bani:

"Cu adunatul sticlelor, treaba nu se termina, trebuiau spălate ca să fie mai scumpe. Upleam cada pe jumătate, mereu cu apă fierbinte, apoi le dădeam drumul pe rând ca să se înmoaie. Opărite, se curătau mai ușor, însă mâini sănătoase nu am avut niciodată. [...] Când sticlele se înmuiau bine, încercam etichetele cu unghia. Dacă se dezlepeau ușor, începeam să rad săpunul. Aveam o răzătoare specială, fără toartă, pe care o țineam în dosul veceului într-un lighean de aluminiu. Acolo le spălam pe cele mai murdare."

Prin romanul „Tot înainte” scriitoarea **Ioana Nicolaie** își recuperează fragmente din propria biografie, împrumutându-și "vocea" personajului Arsenia Bulța care creează o imagine inedită, dar plină de suferință despre ultimul deceniu de comunism, încercând să răspundă la întrebarea clasică: "Ce mă voi face când voi fi mare?" Inocență, dorință și la începutul cărții, să fie bătrână precum bunica, Arsenia va prelua din înțelepciunea acesteia, descoperind pe propria piele, o realitate a sloganurilor comuniste, a minciunii, a ipocriziei, valorificând atât cât se poate șansele unui copil într-o epocă totalitară.